

1

Zoë

Het lot kondigde zich aan als een gezoem in de zak van mijn spijkerbroek.

De leider van de workshop teambuilding voor het vluchtelingencentrum waarvoor ik me als vrijwilliger had aangemeld, werkte alle clichés af: altruïsme zonder empathie is als een schip zonder roer; een reis van duizend mijl begint bij de eerste stap. Dat laatste had ik zelf ervaren, maar moest humanitaire hulpverlening echt zo ingewikkeld zijn?

In gedachten was ik bij het huiswerk dat hij had opgegeven. *Bedenk voor het kringgesprek drie gebeurtenissen die bepalend zijn geweest voor je leven.* Ik kon er maar twee verzinnen.

De eerste was die keer toen ik als student mijn huisgenoot Camille had geholpen een abortus te krijgen. Dat had geleid tot een roadtrip door Amerika, van Saint Louis tot Los Angeles, vervreemding van mijn gelovige moeder en het begin van de manier van denken die me had gebracht waar ik was en tot wie ik was.

De tweede was het overlijden van mijn man Keith, door een auto-ongeluk. Mijn zoektocht naar antwoorden had me eerst naar Camilles huis in Cluny in het oosten van Frankrijk geleid, en toen tot de eerste stap van een wandeling van bijna tweeduizend kilometer over de Camino de Santiago de Compostela, de oude pelgrimsroute, van Camilles deur naar de westkust van Spanje. Ik was sterker teruggekomen: sterk genoeg om te zeggen dat mijn carrière belangrijker was dan naar Engeland verhuizen om bij Martin te zijn, de ingenieur voor wie ik tijdens de tocht was gevallen.

Maar nu, drie jaar later, was ik hier, in een vergaderzaal van een hotel, omringd door negatieve energie, terwijl buiten de zon de witgekuifde golven in de haven van San Francisco ving. Ik pakte mijn telefoon uit mijn zak: een mailtje van ene Gilbert Morvan met een adres dat eindigde op .fr. Deden scammers nu alsof ze fransozen waren?

Toen wist ik het weer: Gilbert was Camilles ex-man. Ik ontgrendelde mijn telefoon en het lot liet zijn gezicht zien.

Camille gaat de Chemin d'Assise naar Rome lopen om de paus te zien.

Wat nou weer? Gilbert was Camilles ex. Ze waren kort nadat ik de Camino had gelopen uit elkaar gegaan.

En de páús? Camille was wel katholiek, maar toen we nog huisgenoten waren, had ik niets vromers van haar meegemaakt dan een snel bezoekje aan de pastoor om te biechten zodat ze weer verder kon zondigen. Altijd dezelfde zonde. Ze hield van mannen. Tegenwoordig zou ik zeggen dat ze ambivalent was. Destijds vond ik haar gewoon schijnheilig. Niet omdat ze in het rond neukte, maar omdat ze naar de kerk ging.

En de Chemin d'Assise is een *wandelroute*. Er lopen maar twee lange routes door Cluny; de andere is de Camino de Santiago.

Camille had me zien pakken voor die route, griezelen bij de gedachte aan drie maanden zonder make-up. Ze hield van afgeprijsde designkleding, sexy lingerie en Chanel-parfum. Niet van merinowollen blouses, sportbeha's en met een flintertje zeep van hostel naar hostel trekken. Echt niet dat zij naar Rome ging lopen.

Ik had gelijk, maar op de afschuwelijkste manier.

Camille heeft ms. Ze kan niet zelfstandig reizen. We zijn weer samen. We vertrekken vrijdag.

Probeer het dus niet uit ons hoofd te praten. Het was nu dinsdag. En het leek erop dat ze haar pelgrimstocht ondernam om de traditioneelste reden: hoop op genezing.

Mijn buurman stootte me aan. De leider keek strak naar mij en mijn telefoon. 'Geen woorden...'

Ik kwam van mijn stoel en liep naar de deur.
'Zoë, alles oké?' vroeg de leider.
'Ik ga de daad bij het woord voegen.'

De rest van Gilberts mailtje las ik op straat. Hij stelde voornamelijk praktische vragen. Hoe ver kun je komen op een dag? Hebben de hostels airco? Wat dragen vrouwen 's avonds?

Ik had gehoord van mensen die pelgrimages per rolstoel aflegden, over de fietsroutes. Ik zag voor me hoe Camille, typisch Frans met stilettohakken, door Gilbert over een smerige snelweg werd geduwd, belaagd door vrachtwagens.

Ik kreeg een inval: misschien kon ik het karretje te pakken krijgen dat Martin van Cluny naar Santiago had meegetrokken; het was omgebouwd tot een *all terrain*-brancard voor het leger. Dan kon Camille de wandelpaden volgen en het verkeer mijden.

Ik had de afgelopen drie jaar geen contact meer met Martin gezocht. Hij had mijn beslissing in San Francisco te blijven en mijn kunstenaarsdroom te volgen als een afwijzing opgevat, wat het denk ik ook was. Ik had mezelf wijsgemaakt dat het maar een vakantie liefde was. Hem loslaten was me zwaarder gevallen dan ik had gedacht, maar de Camino is het echte leven niet.

Camille en ik hadden elkaar in achtentwintig jaar maar één keer gezien. Die ene dag bij haar thuis in Cluny was genoeg geweest om me op de vlucht te jagen, richting Spanje. We waren heel verschillend, zowel emotioneel als spiritueel, en tijdens de studie had ze me tot waanzin gedreven. Tot ze me om hulp had gevraagd.

Sindsdien waren we op de een of andere manier onlosmakelijk met elkaar verbonden, ook al hoorde ik soms een jaar niets van haar en kon ik de namen van haar partners niet onthouden. Wat ik met haar had, had ik met niemand anders.

Ook zonder meditatie of goddelijke leiding wist ik al wat ik ging doen. Ik moest Camille ook op deze reis vergezellen.

Nog voordat ik thuis was, had ik de reisredacteur van de *Chronicle* gebeld over een serie cartoons en verhalen over de pelgrims-tocht en een ‘misschien’ gekregen. Een vriendin van het vluchtelingenwerk kende iemand die tijdelijk een huurhuis zocht. De kosmos was me welgezind.

Het was er ook een gunstige tijd voor. Mijn politieke cartoons verschenen minder vaak in druk. De mensen die ik tekende, stonden me niet aan en dat zal wel zichtbaar zijn geweest. Als ik probeerde iets voor mijn ene dochter te doen, leidde dat altijd tot gedoe met de andere. En ik was klaar met het vrijwilligerswerk.

Dan was alleen Martin er nog. Ik stuurde Gilberts mailtje aan hem door, vertelde dat ik met Camille naar Rome ging lopen en... ik wist dat het veelgevraagd was, maar áls hij zijn karretje wilde meebrengen... Toen ging ik op zoek naar een goedkoop vliegticket naar Frankrijk.

Martin antwoordde terwijl ik aanbiedingen zat te checken. Zo’n lange wandeling, en zo op stel en sprong, kon hij niet serieus in overweging nemen. Hij had toegezegd tijd door te brengen met Sarah, zijn dochter. Ik hoorde zijn stem in mijn hoofd. Van ver weg en afstandelijk. En tussen de regels door: *Drie dagen voor vertrek: je dwingt me gewoon je teleur te stellen.* Maar de reden die hij gaf, was nog dezelfde als die van drie jaar terug. Sarah moest nog steeds met zichzelf in de knoop zitten. Normale studenten kunnen wel even zonder hun ouders.

Ik had nog een optie voor het karretje. Ik facebookte met Bernhard, de jongen die had geholpen bij het ontwerp en het aan de Duitse marine probeerde te slijten. Of zoiets. Ik berichtte hem en hij reageerde meteen.

Ik kom persoonlijk een karretje brengen; stuur het adres maar.

Geen *Lijkt me leuk om je weer te zien*, maar zo was Bernhard niet.

De goedkoopste vlucht was met KLM. Als ik morgen ging, kon ik een tussenstop in Amsterdam maken en het Stedelijk Museum

bezoeken, dat ik altijd al had willen zien.

Dan had ik nog twaalf uur om mijn spullen bij elkaar te zoeken. Twee daarvan besteedde ik aan het zoeken van een cadeautje voor Camille, en één in de wandelsportwinkel. Ik wist precies wat ik er zocht: ademend, lichtgewicht, snel droog. Twee t-shirts, twee thermotruien, een fleecjack, een waterdicht jack, een afritswandelbroek. De allerlichtste wandelschoenen, laat die enkelsteun maar zitten. Drie paar sokken. Plus een nieuwe rugzak en nog meer cadeaus voor Camille en Gilbert.

Toen ik de ochtend erna mijn rugzak in de bagageruimte van de shuttlebus stouwde, verbaasde ik me erover hoe bevrijd ik me voelde. Zo makkelijk, plotseling, dat-had-ik-eerder-moeten-doen vrij.

Ik was op weg naar degene die al bijna dertig jaar mijn zielsverwant was, het was pas de tweede keer dat ik naar Europa ging, ik stond op het punt weer een camino te gaan lopen en de beste tijd-voor-mezelf van mijn volwassenheid over te doen, en dan ook nog eens in *Italië*. Kerken vol kunst, stenen muren die veldslagen, plagen en de beste en slechtste kanten van de mensheid hadden gezien, en linguine met artisjok. Het wachtte allemaal op me. Ik was zo door het dolle heen dat ik niet kon slapen, zelfs niet in het vliegtuig, de trein en de bus van Amsterdam naar Lyon en toen door naar Mâcon en Cluny. Ik hoopte dat ik mijn wandelvreugde met Camille zou kunnen delen en dat die haar zou kunnen helpen met haar ziekte om te gaan.

Cluny zag er totaal anders uit dan in mijn herinnering. In plaats van het winterse grijs was er nu een levendig centrumplein vol auto's en toeristen, mensen die op terrasjes en op straat zaten te eten en te drinken en bloemen die in watervallen langs muren en uit balkonbakken golfd. De eeuwenoude muren van de abdij, die de eerste keer somber en donker hadden geleken, waren nu tot leven gekomen.

Ik liep de straat naar Camilles huis in, stond opeens recht voor de heuvel waarop ik Martin voor het eerst had gezien, drieënhalf jaar geleden, en verwachtte half-en-half dat hij daar weer met zijn karretje zou lopen, maar ik zag alleen de bomen en de muur van het kerkhof.

Terwijl ik de lege straat in keek, drong het eindelijk tot mijn oververmoeide brein door hoe het zou zijn om Camille te zien, mijn onafhankelijke, impulsieve vriendin, die nu invalide was en zich in haar wanhoop tot haar godsdienst wendde. Ik moest mijn rugzak afdoen om de Kleenex eruit te vissen en ik ging snikkend onder een boom zitten.

Het was maar goed dat Martin niet kwam. Ik had al genoeg op mijn bordje.

2

Martin

Voor mijn reactie op Zoë's mail had ik niet veel afwegingen hoeven te maken. Ik had al met Sarah afgesproken dat ze uit Edinburgh zou overkomen om de tweede helft van haar vakantie bij mij in Sheffield door te brengen. Het was een soort doorbraak voor ons.

Julia, mijn ex, had me binnen de kortste keren belast met loopbaanbegeleiding, psychotherapie en remediërend ouderschap voor Sarah en duidelijk gemaakt dat ze verwachtte dat ik het allemaal zou verprutsen. Ze vermoedde dat Sarah aan 'borderline anorexia nervosa' leed en het risico liep haar zuurverdiende plek als geneeskundestudent kwijt te raken, die afhankelijk was van gunstige verslagen van haar psycholoog.

Terwijl ik de Camino liep, drie jaar geleden, had Sarah een overdosis slaaptabletten genomen, een 'noodkreet', volgens Julia. Ik had Sarah op haar woord geloofd toen ze volhield dat ik niet naar huis hoefde te komen – een vergissing waar ik nog steeds voor moest boeten.

Toen Zoë's verzoek – en uitnodiging – 's avonds laat binnenkwam, had ik op het punt gestaan mijn computer af te sluiten. Nu kon ik niet slapen. Ik las haar bericht nog eens en richtte me op de praktische kant. De technische universiteit in Cluny waar ik mijn karretje had ontworpen, had een prototype; ik had geregeld dat het Britse leger het zou verschepen om te demonstreren. Ik stuurde een e-mail met het verzoek het exemplaar te mogen lenen, en ik mailde Zoë's vriend Gilbert om zijn adres te vragen.

Toen kon ik me ongehinderd afvragen wat ik zou hebben ge-

daan als ik niet verantwoordelijk was geweest voor een twintigjarige die onder normale omstandigheden bezig zou zijn geweest met studeren, feesten of haar eigen camino lopen in plaats van te proberen de relatie met haar vader te herstellen.

Drie jaar geleden was het antwoord duidelijk geweest, zo duidelijk dat ik naar San Francisco was gevlogen om Zoë te vragen precies dátgene te doen wat ze mij nu voorstelde. Ik was thuisgekomen in de volle overtuiging dat ook al wilde ze de tocht niet met me lopen, we toch een manier zouden vinden om bij elkaar te zijn. Toen had ze de stekker eruit getrokken. Ik was niet blij geweest – of, om net zo eerlijk te zijn als ik uiteindelijk tegen de therapeut was die ik ten slotte inschakelde: ik was er kapot van. Nu, nu ze kennelijk had besloten dat ze me weer wilde zien, was ik degene die nee zei. Je kunt het karma noemen.

De volgende ochtend was er een appje van Sarah. Ze overwoog niet te komen. *Vind je vast wel oké.*

We hielden geen van beiden van telefoneren, maar soms zit er niets anders op.

‘Wat is er veranderd?’

‘Niks. Ik heb gewoon geen zin om in een flat in Sheffield opgesloten te zitten.’

‘Je had bij je moeder kunnen blijven.’

‘Dat had ik wel gewild, maar ze ging weg en ze wilde niet dat ik daar bleef. Wat tamelijk idioot is, in aanmerking genomen dat ik al twee jaar het huis uit ben.’

‘Hoe dan ook, we hadden iets afgesproken. Ik verheugde me erop wat tijd met je door te brengen.’

‘Wat moeten we doen? Dag in, dag uit in Sheffield. Het is niet bepaald Parijs.’

Ik werd geacht de rots in de woeste branding te zijn. Betrouwbaar, consequent, *aanwezig*. Het probleem was dat Sarahs emotionele labiliteit samenging met een scherp intellect dat ze vooral gebruikte om spelletjes te spelen. Na een halfuurtje rots

en branding spelen werd de frustratie me te machtig.

‘Hoor eens, ik heb een kans om te gaan wandelen in Frankrijk laten schieten...’

‘Met Zoë?’

Christus. ‘Waarom zou ik met Zoë gaan wandelen?’

‘Ja, dus.’

‘Nee, dus. Ik heb nee tegen haar gezegd, oké?’

‘Niet oké. Ik wil niet degene zijn die je vakantie met je vriendin verziekt zodat we de hele dag in een flat kunnen zitten niksen.’

‘Ik dacht dat je moest studeren. Trouwens, als je niet komt, ga ik nog steeds niet naar Frankrijk.’

‘Ik kom niet. Je zou dus voor niets thuisblijven.’

In gedachten legde ik mijn therapeut uit dat nu Sarah definitief niet kwam, ik net zo goed naar Frankrijk kon gaan. Ik vermoedde dat hij de logica niet zo onweerlegbaar zou vinden als ik.

Nog geen uur later appte Sarah weer. *Sorry dat ik zo bot deed. Het gaat niet zo lekker. Zal ik anders met je meegaan naar Frankrijk? Win-win.*

Waarom zou je naar Frankrijk willen?

Hallo? Frankrijk of Sheffield?

Ik broedde er de hele middag op en hoe langer ik erover nadacht, hoe meer het me aansprak. De Camino de Santiago had me veranderd, zoals iedereen erdoor schijnt te veranderen; misschien zou een wandeltocht de uitlaatklep bieden die Sarah nodig had. Zij en ik zouden in elk geval tijd samen krijgen. En als – *als* – Zoë weer in mijn leven kwam, zou het geen slechte zaak zijn als Sarah haar leerde kennen.

Vierentwintig uur later was ik op TGV-station Mâcon-Loché, op twee uur van Parijs en drie kwartier van Camilles huis in Cluny. Sarah vloog rechtstreeks van Edinburgh naar Lyon.

Ik had geregeld dat ik zou worden afgehaald door Jim, de Amerikaanse expat en makelaar met wie ik bevriend was geraakt in

mijn jaar als docent aan de technische universiteit. Ik zag zijn auto in de afzetzone, smeed mijn rugzak achterin en stapte naast hem in.

Jim was geen spat veranderd. ‘Laat me raden, want ik moet wel. Je hebt al je geld weggegeven en nu kom je hier opnieuw beginnen.’

‘Dat was de vorige keer.’

‘Gedrag uit het verleden is de beste voorspeller van toekomstig gedrag. Een stel verkoopt een huis omdat het te groot is en dan...’

Ik praatte hem bij en ontdekte dat hij Camille had ontmoet – wat meer was dan ik kon zeggen.

‘Op de avond dat ik met jouw Zoë at, bij Camille thuis. Ze zat midden in haar vechtscheiding. Camille, niet Zoë.’

Ik dacht iets in zijn stem te horen. ‘En jij stond in de coulissen te wachten? Gedrag uit het verleden...’

Jim schoot in de lach. ‘Mij te warrig. Midden in een gesprek schiet haar te binnen dat ze haar inkopen in de winkel heeft achtergelaten. Slaat links af en beseft dan dat het rechts had moeten zijn. Cluny is niet bepaald de medina van Fez.’

‘Je weet dat ze tegenwoordig in een rolstoel zit? Multiple sclerose.’

‘Shit. Ik dacht dat ik haar een paar weken geleden nog koffie had zien drinken met haar ex.’

Jim ging met me mee de universiteit in en daar stond mijn kartertje op me te wachten... nog in de originele verpakking.

‘Je had het toch aan het Britse leger verkocht?’ zei Jim. ‘Als die het hebben aangeschaft, moet je het aan legers over de hele wereld kunnen verkopen. Afgezien van Amerika, natuurlijk.’

‘In theorie wel. Die Duitse jongen die op het idee kwam het voor patiëntenvervoer te gebruiken dacht van wel, en we maakten een deal. Tot nu toe heb ik drieëndertig komma drieëndertig procent van niets gekregen.’ Intussen had Bernhard wel anderhalf jaar gezeurd dat het aan het ontwerp lag en zijn eigen ama-

teuristische ‘verbeteringen’ aangedragen. Hij en ik hadden elkaar nooit gelegen, en toen hij eindelijk de handdoek in de ring gooi-
de, overheerste bij mij de opluchting omdat ik van hem af was.

Jim zette mijn karretje en mij af bij Camilles huis, een kilometer buiten de stad. ‘Drie slaapkamers, en in de grootste waakt een Jezus op halve grootte over het echtelijke bed. Een riante keuken in rustieke stijl. Een hobbykamer op zolder. Een paar jaar terug wilde ze kleiner gaan wonen. Trappen zouden problematisch worden als ze invalide raakte. Zoek uit wat haar plannen zijn en we staan quitte.’

Een slanke – *petite* – vrouw van een jaar of vijfenveertig, Camilles verzorgster nam ik aan, deed open. ‘Is Camille thuis, of Gilbert?’ vroeg ik in het Frans.

‘Jij bent Martin!’ antwoordde ze in het Engels. Ze zoende me op beide wangen en vervolgde: ‘Ik ben Camille. Kom erin. Gilbert is naar het vliegveld om je dochter af te halen. Ze wilde een taxi nemen – een taxi van Lyon naar Cluny. Bespottelijk.’

Mijn excuses namens Sarah moesten wachten, want Camille liep naar de keuken, draaide een halve pirouette en kwam terug naar de voordeur, waar ik nog stond. Ze was ongeveer even lang als Zoë, één meter achtenzestig, en ze droeg een strakke witte spijkerbroek, een lichtblauw T-shirt en witte hakken. Zo te zien liep ze moeiteloos.

‘Kom erin, zei ik. Wat is dat?’ Ze wees naar de doos met daarin de brancard waarop ik haar morgen zou vragen te gaan liggen zodat we haar konden meentrekken.

‘Een karretje...’

‘Natuurlijk. Dat was ik vergeten. Jij bent de Engelse karrenman. Toen Zoë me vertelde dat ze verliefd was op een man met een karretje, wist ik dat jij het was, want iedereen in Cluny kent je maffe kar en niemand anders zou de Chemin met zo’n ding gaan lopen. Maar eerst, wil je iets drinken? Bier?’

‘Een biertje zou geweldig zijn, maar ik wil heel graag eerst

douchen.’ Het zou me tijd geven om te bedenken hoe ik de ms-kwestie moest aanpakken.

‘Natuurlijk, je *chambre* is boven. Hij was van mijn zoontje, dat helaas niet meer bij ons is. Zijn naam staat op de deur.’

‘Hoe heet... heette hij?’

‘Bastien.’

Ze maakte geen aanstalten met me mee te gaan, dus zeulde ik mijn rugzak de trap op en vond de kamer, waarin een twijfelaar stond en verder gelukkig niets herinnerde aan de vorige bewoner.

Ik was blij dat ik eerder was aangekomen dan Zoë; ik kon wel wat denktijd gebruiken. Ik had geen idee of ze onze relatie weer wilde oppakken. Mijn mantra zou hoe dan ook ‘kalm aan’ zijn.

Ik trok mijn overhemd en broek uit en liep de aan de kamer grenzende badkamer in, waar Zoë net onder de douche vandaan stapte.

‘Shit!’ Ze keek om zich heen, vermoedelijk op zoek naar een handdoek, schichtte langs me heen de slaapkamer in, waar ook geen handdoek te bekennen was, en schoot in de lach. ‘Ik dacht dat je niet zou komen.’

‘Ik heb je gemaïld.’

Ze had korter haar, maar verder was ze nog exact degene van wie ik lang afscheid had genomen op het vliegveld van San Francisco. Al had ze toen kleren aangehad.

‘Krijg ik geen zoen?’ vroeg ze.

Hoezo, kalm aan? Ze gaf een duidelijk signaal af en ik besloot ter plekke erin mee te gaan. En toen ging de deur open en kwam Camille binnen.

‘Ik was vergeten te zeggen dat Zoë er al is. Maar je hebt haar al gevonden.’

Camille en Zoë waren oude vriendinnen; ik gedroeg me gewoon als een preutse Brit. We waren net een paar tieners die door een van hun ouders worden betrappt.

Nee, twee ouders.

‘Camille? Je was deze vergeten.’ Een oudere, kleine en gezette man kwam met zijn armen vol badhanddoeken binnen en deinsde achteruit toen hij Zoë en mij zag. Ik was ook even van mijn *à propos* gebracht, maar dit moest Gilbert zijn, de man van Camille. Ik kende hem ergens van. En hij was *naar het vliegveld gegaan om Sarah af te halen*.

Ik keek net op tijd naar de deuropening om te zien dat mijn dochter aan kwam lopen, het tafereel overzag, zich omdraaide om te vluchten en tegen een lange blonde man in een leren jack opbotste.

Wat kwam Bernhard hier in vredesnaam doen?